

Az Advanced Trauma Life Support kurzusok története Magyarországon

Összefoglaló az eltelt 20 évről

DR. CSONKA ENDRE

DOI: <https://doi.org/10.21755/MTO.2024.067.0204.006>

BEVEZETÉS

A sérülések következtében fellépő halálozás és a súlyos sérülések kezelése az egészségügy egyik legnagyobb kihívása világszerte. A globális statisztikák szerint évente körülbelül 5,8 millió ember veszti életét traumás etiológia miatt, ami percenként kilenc emberéletet jelent. Ezen túlmenően a sérültek ellátása az egészségügyi erőforrások jelentős részét leköti: a teljes betegforgalom körülbelül 18%-a kapcsolódik sérülésekhez.

Fontos megjegyezni, hogy ezek a számok nem kizárólag „balesetekből” származnak, hiszen az öncélú erőszak, a háborús konfliktusok és a közlekedési sérülések is nagy arányban szerepelnek az adatokban. A „baleset” fogalmának túlzott használata elfedheti a megelőzés fontosságát, mivel hajlamosak vagyunk véletlenszerű eseményként kezelni ezeket az eseteket. A sérülések túlnyomó többsége azonban megelőzhető lenne célzott beavatkozásokkal, mint például közlekedési biztonsági intézkedésekkel, pszichológiai támogatással az öngyilkosságok megelőzésére, és megfelelő oktatással a veszélyhelyzetek felismerésére.

A közlekedési traumák – évente több mint 1 millió halálesettel és 20–50 millió súlyos sérüléssel – különösen nagy terhet rónak az egészségügyre és a társadalomra. Ezek az esetek nemcsak a betegek, hanem a családtagok és az ellátásban részt vevő szakemberek életére is mély hatással vannak. A fejlett országokban tapasztalható statisztikák szerint az ilyen traumák halálozási aránya az elmúlt évtizedekben jelentősen csökkent, részben a megelőző intézkedések és az orvostudomány fejlődésének hatására.

Magyarországon a sérülésekhez köthető

halálozás az elmúlt két évtizedben öröndetes csökkenést mutatott. Ez a tendencia több tényező együttes hatásának tulajdonítható: a közlekedésbiztonság fejlődése, a sürgősségi ellátórendszerek korszerűsítése, a megelőzés területén tett erőfeszítések, valamint az olyan képzési programok, mint az **Advanced Trauma Life Support (ATLS)**, amelyek protokolláris szemléletet és egységes cselekvési tervet biztosítanak az ellátásban részt vevő szakemberek számára.

ATLS PROGRAM

Az ATLS program a világon 1978-ban indult el az Amerikai Sebész Társaság (American College of Surgeons) szervezésében, azzal a céllal, hogy idővesztés nélkül, biztonságosan felismerhetők és kezelhetők legyenek az életet veszélyeztető sérülések. A kurzus bevezetésekor az eredeti amerikai ellátórendszer legkisebb egységével, egy vidéki „rural hospital” kórházzal, egy orvos és egy nővér részvételével készített fel a súlyos sérültek ellátására, napjainkban már amellettt hogy az önálló ellátásban ad gyakorlatot, felkészít a csapatmunkára, munkacsoportokban gondolkodva elméleti és gyakorlati ismereteket is ad. Sikere mégsem az új szakmai tudás átadásában áll, hiszen az egyetemi és a szakvizsgára készülés éveit alatt szinte minden ismeret elsajátítható. Az ATLS egyik legnagyobb ereje, hogy egységes nyelvet és gondolkodásmódot ad az ellátásban részt vevő orvosok számára. A módszer különösen értékes abban, hogy a „*treat first which kills first*” (először kezeljük, ami a leggyorsabban halálos) elv alapján prioritizálja a teendőket, és segíti a további károsodások megelőzését. Két fő része az elsődleges vizsgálat és az ezzel

szinkronban zajló, az életveszélyes sérülések kezelését (primary survey) és a már stabil állapotú sérült minden sérülést feltáró másodlagos vizsgálat (secondary survey) részből áll.

Az ATLS magyarországi bevezetése és fejlődése

Magyarországon hosszú előkészítő munka előzte meg az ATLS bevezetését. 2002-ben négy magyar szakember (*Varga Endre, Balogh Zsolt, Süveges Gábor és Tomka János*) végezte el az USA-ban az ATLS Student és Instructor kurzusokat, valamint ketten a Director kurzust is teljesítették ugyanabban az évben (1–2. ábrák).

Ezután többévnnyi előkészületet követően 2005-ben megtartották az első magyar ATLS kurzust (3. ábra). A hazai program az ugyanabban az évben megalakult európai ATLS társaság részeként működik, és a tanfolyam bevezetésében oroszánrészt vállaló *Prof. Dr. Varga Endre* a szakmai tartalom összeállításában is részt vesz magyarországi szerkesztőként (4. ábra).

Az oktatás Szegeden indult, majd Budapest is csatlakozott az oktatási helyszínéhez, és

további bővítés is tervben van. Az elmúlt 20 év során Magyarországon 54 tanfolyam zajlott, több mint 800 résztvevővel (5–9. ábrák).

A tanfolyam fejlődése az évek során folyamatos volt. A 10. kiadástól kezdve az előadásokat az esetalapú interaktív feldolgozás váltotta fel, a gyakorlatok során pedig kiemelt hangsúlyt kapott a résztvevők aktív közreműködése. Az elmúlt 4 évben a résztvevő országok közül utolsóként az életmentő sebészi eljárások gyakorlatán hazánkban is áttértünk a hallgatók által mindig magas pontszámmal értékelt élő állatmodellről a manikinek használatára, részben a költséghatékonyság, részben az állatvédelmi szempontok miatt.

A résztvevők számára a tananyag előzetes tanulmányozására egy angol nyelvű tankönyvet biztosítanak, amelyet a kurzus előtti hónapban kapnak kézhez. A tanfolyam során a gyakorlati és elméleti oktatás mellett egy záróvizsga is vár a hallgatókra, amelyet angol vagy magyar nyelven írhatnak meg. Az ATLS tanfolyam 2013 óta az ortopéd-traumatológus szakvizsgához kötelező programként működik, és választható kurzusként szerepel az aneszteziológia és intenzív terápia, valamint a sürgősségi-oxológus szakvizsgák esetében is.

1. ábra

Columbia, SC, USA 2002 Instruktori tanfolyam

(A képen balról jobbra Süveges Gábor, Varga Endre, Tomka János, Balogh Zsolt)

2. ábra

Direktori kurzus az American College of Surgeons épületében, Chicago, IL, USA 2002
(A képen a magyar résztvevők: Balogh Zsolt és Varga Endre)

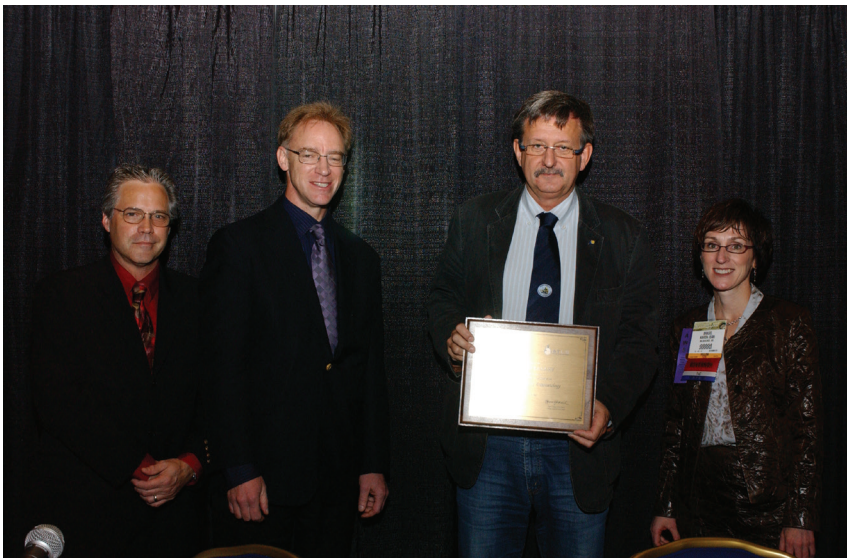
3. ábra

Első magyarországi Student és Instruktori kurzusok résztvevői, Szeged, 2005.

4. ábra

*Első európai ATLS konferencia és megalakulása, Amsterdam, NL 2005
(A képen a magyar résztvevők: Kiss Anikó, Várkonyi Edina, Varga Endre)*

5. ábra

*Washington DC, USA Award 2011: Az ATLS oktatás indulásától eltelt 5 év
(Varga Endre)*

6. ábra

A Magyar Tudományos Akadémia Székházában rendezett 13. regionális ATLS konferencia. 13th Region Meeting XV. (Europe and Africa), Budapest, 2017.

7. ábra

A konferencia háttérképe. 13th Region Meeting XV. (Europe and Africa), Budapest, 2017.

8. ábra

A magyarországi ATLS oszlopos oktatói (Süveges Gábor, Ágoston Zsuzsanna, Varga Endre, Kószó Balázs, Pető Zoltán) és szervezői (Várkonyi Edina, Juhász Nikolett). Szeged, Helipad

9. ábra

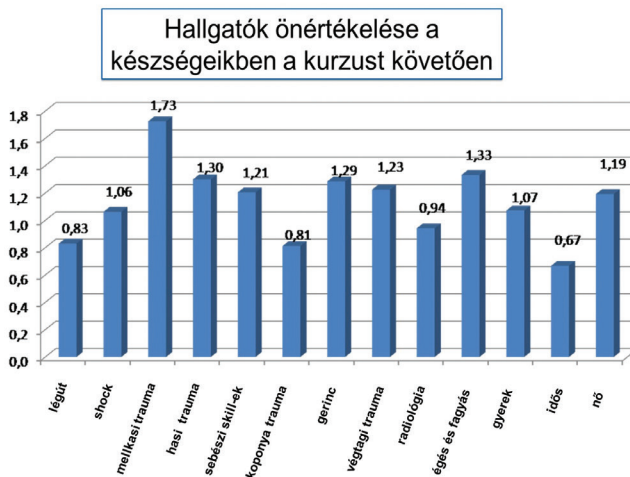
Raphael Bonvin svájci Educator, tanít tanítani, Szeged, 2023.

A hallgatók önértékelése, mint a tanfolyam sikerének egyik fokmérője

Az ATLS kurzus hatékonyságának egyik kulcsfontosságú mérőszáma a résztvevők önértékelése, amely a tanfolyam előtt és után kerül rögzítésre. A résztvevők saját kompetenciáik és készségeik megítélését 1-től 5-ig terjedő skálán végzik, ahol az 1-es érték a „nagyon gyenge” szintet, az 5-ös pedig a „kiemelkedően magabiztos” szintet jelöli. Az eredmények szerint a képzés során a résztvevők kompetenciaérzete átlagosan 2,1-ről 4,7-re emelkedik, amely jelentős fejlődést tükröz (10. ábra). Az ábrán jól látható, hogy minden vizsgált készséget

illetően drámai javulás tapasztalható, különösen a trauma ellátás strukturált megközelítésében, az intubációs és mellkas-cső behelyezési technikákban, valamint a kritikus döntések meghozatalában.

Ez a pozitív visszacsatolás nemcsak a tanfolyam hatékonyságát igazolja, hanem azt is mutatja, hogy a résztvevők magabiztossága és felkészültsége jelentősen nőtt az ellátásban való részvételük során. Az önértékelési rendszer nem csupán az egyéni fejlődés mérésére szolgál, hanem segíti az oktatókat abban, hogy az oktatás tartalmát tovább finomítsák és a résztvevők igényeihez igazítsák.

10. ábra

A hallgatók önértékelése a készségeik fejlődésének mértékéről a kurzust követően. A készségeknél a kurzus előtti értékhez képest adott pluszpontszámok átlagát ábrázoljuk.

Az ATLS képzés hatásai és jövőbeli irányai

Az ATLS elvek a kurzus bevezetése óta nem változtak, a tudásanyag gerinceként tekinthetők. Mi lehet azonban változatlan gondolkodás mellett, ami miatt az eltelt 20 év alatt is megtartja a kurzus naprakészségét, sikerét? Hiszünk benne, hogy a szakmai tartalom aktualizálása mellett az oktatók kiválasztási rendszere, a tantestület rendszeres megújítása, fiatalítása is a siker kulcsa lehet. A hallgatók sorából gondosan kiválasztott, nagy szakmai tudásról és „ATLS-szerű” gondolkodásról számot adott résztvevők oktatói képzései lehetőséget

kapnak, majd egy előre megszervezett időpontban a felnőttoktatás igazi nemzetközi szakértője, *Raphael Bonvin* oktató által megtartott instruktori kurzuson sajátítják el azokat a készségeket, amelyek alkalmassá teszik őket a tanfolyamon előforduló különböző személyiségű, tapasztalatú, aktivitású résztvevők oktatására. A képzést követő első hallgatói kurzuson a tapasztalt tantestületi tagok a résztvevőkön túl a „tantestületi jelölt”-et is figyelik, majd közösen döntenek el, hogy alkalmasak-e már teljes jogú tantestületi tagnak. Mind a hallgatói, mind az instruktori kurzus a világ minden táján elfogadott tanúsítvány adásával nemzetközi lehetőségeket kínál.

Egy svéd tanulmány szerint az ATLS bevezetésével minden tíz súlyos sérültből korábban három helyett hét ember életét sikerült megmenteni. Bár Magyarországon nem állnak rendelkezésre hasonlóan részletes adatok, a hazai ellátás színvonalának javulása és a halálozási arányok csökkenése részben az ATLS program bevezetésének is köszönhető. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy ez a javulás számos tényező együttes hatásának eredménye, és az ATLS önálló hatása még a legelfogultabb hívek szerint sem mutatható ki tudományosan. A közlekedésbiztonsági intézkedések, a mentőszolgálatok gyorsabb és hatékonyabb beavatkozása, valamint a kórházi ellátás fejlődése mind hozzájárultak az elmúlt évtizedekben tapasztalt pozitív változásokhoz.

A jövő szempontjából a megelőzés kiemelt szerepet kap. Az ATLS program nemcsak az akut ellátásban nyújt segítséget, hanem hozzájárul a szakemberek preventív szemléletének tudatosulásához. A közlekedéssel kapcsolatos sérülések számának csökkentése, az öngyilkosság megelőzése és a háborús traumák hosszú távú

kezelése mind olyan területek, ahol a megelőző intézkedések jelentős fejlődést eredményezhetnek.

ÖSSZEGZÉS

Az ATLS magyarországi meghonosítása és elterjedése az elmúlt két évtizedben sikertörténetként értékelhető. A képzés hozzájárult a sürgősségi ellátás egységesítéséhez, és közös szakmai nyelvet teremtett az ellátásban részt vevő szakemberek számára. Az oktatás tartalma és módszertana folyamatosan fejlődött, és a résztvevők visszajelzései alapján azonnali gyakorlati alkalmazhatósága különösen értékes.

A sérülések kezelésében az ATLS program fontos szerepet játszik, de hatásai csak más tényezőkkel együtt értelmezhetők. A jövőben a megelőzés és a szélesebb körű oktatás további javulást eredményezhet a magyarországi ellátás színvonalában és a sérülésekből származó halálozás további csökkentésében.

Dr. Csonka Endre

Szegedi Tudományegyetem, SZAKK, Traumatológiai és Ortopédiai Klinika
6725 Szeged, Semmelweis u. 6.

E-mail: ecsonkadr@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-8574-2745>